

HUZUR

AHMET HAMDÎ TANPINAR

TANPINAR KİTAPLIĞI - 05

HUZUR

AHMET HAMDİ TANPINAR

DERGÂH YAYINLARI 97

TÜRK EDEBİYATI - ROMAN 03

SERTİFİKA NO: 49170

ISBN 978-625-6839-47-2

1. BASIM 1949

DERGÂH YAYINLARI, 43. BASIM KASIM 2023

44. BASIM NİSAN 2024

DİZİ DANIŞMANI

İNCİ ENGİNÜN

DİZİ EDITÖRÜ

SAKİNE KORKMAZ

SON OKUMA

GÜLSÜM BADEM

KAPAK TASARIMI

GERAY GENÇER

SAYFA TASARIMI

EZGİ ULUSOY

AYGEN İNCEL

BASKI

ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. TİC. A.Ş.

MAHMUTBEY MAH. DEVEKALDIRIMI CAD.

2622. SOK. NO: 6/13, BAĞCILAR/İSTANBUL

TEL: 212 446 05 99

SERTİFİKA NO: 52729

DERGÂH YAYINLARI

MİMAR SİNAN MAH.

SELAMİALİ EFENDİ CAD.

NO: 13/A, 34672 ÜSKÜDAR/İSTANBUL

TEL: 216 391 63 91-93

WWW.DERGAH.COM.TR**BİLGİ@DERGAHYAYINLARI.COM***Huzur, 22 Şubat - 2 Haziran 1948 tarihleri*

arasında *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edildi; ilk basımı 1949'da Remzi Kitabevi; ikinci basımı 1972'de Tercüman Yayınları [1001 Temel Eser Dizisi] tarafından yapıldı. 1982'den itibaren Dergâh Yayınları'nca yayımlanmaktadır. Bu edisyon, tefrika ve ilk baskısı karşılaştırılarak hazırlandı. Kelimeler bugün kabul gören şekilleriyle (yaşamağa/yaşamaya, olmıyan/olmayan, taraflariyle/taraflarıyla, ağabeyi/ağabeyi, keşki/keşke vb.) güncellendi, döneminin oturmamış noktalama işaretleri kullanımı, yazarın üslubunun korunmasına özen gösterilerek düzenlendi.

Huzur

*Ahmet
Hamdi
Tanpınar*

AHMET HAMDİ TANPINAR 23 Haziran 1901'de İstanbul, Şehzadebaşı'nda doğdu. Çocukluk ve ilk gençliği babasının kadılığı dolayısıyla Ergani-Madeni, Sinop, Siirt, Kerkük ve Antalya'da geçti. Bu geniş coğrafyanın üzerindeki etkileri ve Musul'da annesini kaybetmesinin derin izleri kurmaca metinlerine yansıdı. Liseyi 1918'de, "estetığının temeli olan rüya fikrinin yeşerdiği" Antalya'da bitirdi. 1919'da üniversite için geldiği İstanbul'da Darülfünun Edebiyat Fakültesi'ne kaydını yaptırdı. Burada, üzerinde ilk büyük tesiri yapan kişi olduğunu belirttiği Yahya Kemal'in öğrencisi oldu. İlk şiirleri, 1921'de Yahya Kemal'in öncülüğünü yaptığı *Dergâh* dergisinde yayımlandı. İstanbul'un savaş yıllarına denk gelen bu yılları daha sonra *Sahnenin Dışındakiler* romanına taşıdı. 1923'te Darülfünun'dan mezun oldu. 1923-1932 yılları arasında Erzurum Lisesi, Konya Lisesi, Ankara Erkek Lisesi, Gazi Terbiye Enstitüsü, Musiki Muallim Mektebi ve Ankara Kız Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1932'de İstanbul'a geldi. 1933'te Güzel Sanatlar Akademisi'nde Ahmet Haşim'in ölümüyle boşalan Sanat Tarihi kürsüsünde Estetik ve Mitoloji dersleri vermeye başladı. Bu yıllarda aralarında İstanbul Kadıköy Lisesi, Amerikan Koleji, Özel Esayan Lisesi ve Özel Mıhırtıyan Lisesi'nin de bulunduğu birçok okulda hocalığa devam etti. 1939'da İÜ Edebiyat Fakültesi'nde Tanzimat'ın 100. yılı münasebetiyle XIX. Asır Türk Edebiyatı adıyla açılan kürsüye Maarif Vekili Hasan Âli Yücel tarafından profesör olarak atandı. 1943 seçimlerinde Maraş milletvekili olarak meclise giren Tanpınar'ın milletvekilliği 1946'da sona erince bir süre Milli Eğitim müfettişi olarak görevlendirildi. 1948'de Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki kadrosuna geri döndü. 1949'da Edebiyat Fakültesi'ndeki kürsüsüne yeniden atandı ve bu görevi ölümüne kadar sürdürdü. 1953-1959 arasında farklı vesilelerle Avrupa'ya seyahatler yaptı. 24 Ocak 1962'de kalp krizi sonucu hayata veda etti. Kabri, Aşiyan Mezarlığı'nda, hocası Yahya Kemal'in yanındadır.

ESERLERİ: *Tevfik Fikret* (1937), *Namık Kemal Antolojisi* (1942), *Abdullah Efendi'nin Rüyaları* (1943), *Mahur Beste* (tefrika 1944, basım 1975), *Beş Şehir* (1946), *Huzur* (tefrika 1948, basım 1949), *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (1949), *Sahnenin Dışındakiler* (tefrika 1950, basım 1973), *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (tefrika 1954, basım 1961), *Yaz Yağmuru* (1955), *Şiirler* (1961), *Yahya Kemal* (1962), *Edebiyat Üzerine Makaleler* (1969), *Yaşadığım Gibi* (1970), *Aydaki Kadın* (1987), *İki Ateş Arasında* (1998), *Gün-lüklerin Işığında Tanpınar'la Baş Başa* (2007), *Hep Aynı Boşluk* (2016), *Tanpınar'dan Çeviriler* (2017), *Hüsrev ü Şirin* (2017), *Suat'ın Mektubu* (2018), *Alketis-Medea-Elektra* (Euripides'ten Çeviri, 2018).

1976'dan beri Tanpınar'ın yayın haklarını üstlenen Dergâh Yayınları, 2023'te bütün eserlerini İÜ Türkiyat Araştırmaları Merkezi'ndeki arşivinin yanı sıra özel arşivlerden de yararlanarak yeniden yayıma hazırlamıştır: *Huzur* (Eleştirel Basım 2023), *Monsieur Teste* (Paul Valéry'den Çeviri, 2023).

İÇİNDEKİLER

TANPINAR HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ 8

BİRİNCİ BÖLÜM **İHSAN** 16

İKİNCİ BÖLÜM **NURAN** 78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **SUAT** 230

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **MÜMTAZ** 328

TANPINAR HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

MEHMET KAPLAN

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962) Türk edebiyatının en büyük yazarlarından biridir. Bu hükmü verirken katiyen mübalağa ettiğimi sanmıyorum. Dayandığım delil ve ölçüleri açıklayabilirim.

Edebiyatta değer, eserin her şeyden önce güzel olmasında, fakat aynı zamanda onun insanı ve hayatı derinlik ve bütün zenginliği ile ifade etmesindedir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinde bu vasıflar vardır.

1901 yılında doğan Tanpınar, gençlik yıllarında Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in talebesi ve dostu olmuş, Batı edebiyatından Paul Valéry ile Marcel Proust'u kendisine üstat olarak seçmiştir. Bu yazarlar edebiyatta güzellik ve mükemmeliyete ön planda yer verirler. Ahmet Haşim ile Yahya Kemal Türkiye'de, Paul Valéry ile Marcel Proust Fransa'da edebiyatın politik ve sosyal gayelerinin emrinde bir propaganda vasıtası olmasına karşı çıkmışlardır. Onlara göre edebiyat, tıpkı resim ve musiki gibi 'güzel sanat'tır. Onlardan farkı, boya ve ses yerine, insanı ve hayatı anlatmada bu iki vasıttan çok daha zengin olan dili kullanmasıdır. Tanpınar'ın tenkidî yazılarını okuyanlar, onun sık sık 'dil' ve 'mükemmeliyet'

deyimlerini kullandığını görürler. Dil edebiyatın ifade vasıtasıdır. İyi yazar odur ki, kullandığı vasıtanın bütün imkânlarını bilir. Mükemmeliyete bu imkânları aramakla ulaşılır. Kelime, şiirde, âdeta hassas terazi ile tartıldığı için, dilin imkânlarını en iyi bilenler şairlerdir.

Tanpınar şiiri hayatının en büyük ihtirası hâline getirmiş fakat asıl kabiliyetini şiir estetiğine göre yazdığı mensur eserlerinde göstermiştir. Yahya Kemal ve Paul Valéry'den gelen 'mükemmeliyet' fikrine göre şiirlerinin dilini durmadan yoğuran Tanpınar, az fakat derin, güzel ve yeni şiirler yazmıştır. Geniş okuyucu kütlesi onu umumiyetle lise kitaplarına ve antolojilere giren "Bursa'da Zaman" şiiri ile tanır. Halbuki Tanpınar'ın en çok önem verdiği şiirler hayatının sonuna doğru çevresinin baskısı ile neşrettiği *Şiirler* kitabındaki manzumeler ile vefatından sonra kitap hâline getirilmiş olan serbest şiirleridir.

Ben Tanpınar'ın şiirlerini *Tanpınar'ın Şiir Dünyası* adlı kitabımda tahlile çalıştım.

Tanpınar nesirlerinde kendisini daha serbest, âdeta daha mesut hissetmiştir. Zira burada onun karşısında Yahya Kemal ve Ahmet Haşım gibi büyük rakipler yoktur. Dikkate şayandır ki, Tanpınar, mensur eserlerini olgunluk yaşına ulaştıktan sonra yazmıştır. *Abdullah Efendi'nin Rüyalari* 1943, *Beş Şehir* 1946, *Huzur* 1949, *Yaz Yağmuru* 1953, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* 1962 yılında basılmıştır. Uzun yıllar kendi şahsiyetini geliştiren Tanpınar'ın otuz beş yaşından sonra kaleme aldığı bu eserlerde, derin kültüre sahip, olgun bir sanatkarın varlığı kendisini gösterir.

Eroine alıştırılan gibi kolay, hafif, sudan yazılara alıştırılmış okuyucu kitlesi için bu yazıların okunması ve anlaşılması bir hayli güçtür. Fakat insan ve hayat son derece karışık ve en büyük filozof ve âlimlerin sırlarını çözemediği karanlık muammalarla doludur. Tanpınar gibi çok yüklü bir hayat tecrübesi geçiren "Evin Sahibi" adlı hikâyenin kahramanı yanlarında oturmak mecburiyetinde kaldığı aileden bahsederken: "Hayır," der, "burada her şeye bu kadar basit bir gözle bakan insanların arasında yaşamak bana güç gelecek. Bunlar için ölüm, hayat, günün her hadisesi, saadetler ve felaketler o kadar tabii şeylerdi ki... Halbuki ben bir masalı olan adamdım."

Bu cümle Tanpınar'ın insan ve hayat karşısında aldığı tavrı aydınlatır. O, hayatı derinliğine ele alan, onu bir masal kadar esrarlı ve –ilave edelim– güzel hâle getiren bir yazardır. Onun eserleri ancak yazarın sahip olduğu dikkat ve kültür ile okundukları zaman anlaşılabilir ve zevkine varılabilir.

Dünyada koşarak hiçbir şey görülmez. Alain, “Düşünmek için durmak lâzımdır.” der. İlim adamı, filozof ve sanatkâr durur, derinleştirir, uzun uzun yoklar. Bize basit gibi görünen cümlelerin arkasında çalışma ile dolu günler ve uyanık geçmiş geceler vardır. Tanpınar bir sanatkâr olduğu için, duygu ve düşüncelerinin teferruatını bütün girinti ve çıkıntıları ile verir. O yazılarında sık sık cümlelerini uzatmakla beraber, onları bir resim veya musiki parçasına yaklaştıran hayallerle başvurur. Tanpınar'ın edebiyattan sonra en çok uğraştığı sanatlar –bir seyirci ve dinleyici olarak– resim ve musiki-dir. Yazılarında bu iki güzel sanatın tesirleri açıkça görülür. Tanpınar son çağ Türk edebiyatında Halit Ziya Uşaklıgil'den sonra gelen en büyük ‘üslupçu’dur. Halit Ziya’nın nesirleri gibi onun nesirleri de ‘sanatkârane’dir, şiir kutbuna yaklaşır. Denemelerinde bile bu özellik kuvvetle hissolunur.

Tanpınar'ı sanatkârane üsluba götüren başlıca amillerden biri onun dünyaya bir ressam gözü ile bakmasıdır. Bir ressam için olduğu gibi, Tanpınar için de dünya bir ışık, şekil ve renk cümbüşüdür. Fakat Tanpınar tabiat ve insanın sadece dış görünüşüne bakmaz. Onların derinliğine de iner. Halit Ziya büyük bir yazar olmakla beraber, umumiyetle hayatın sathında kalmıştır. Onda Tanpınar'ın eserlerindeki baş döndürücü derinlik yoktur. Çok geniş kültüre sahip olan Tanpınar, tarih, psikoloji ve felsefeye de meraklıydı. Diyebilirim ki, son çağ Türk edebiyatında beşerî kültür ile güzel sanatlara Tanpınar kadar ihtiras ile sarılan, onlarla ruhunu besleyen başka bir Türk yazarı yoktur. Hayatı bir sanat eseri kadar güzel bulan Tanpınar'ın içinde onun sırlarını araştıran bir filozof, psikolog ve sosyolog tecessüsü de vardı. O, bu cephesiyle Halit Ziya'dan ve diğer ‘üslupçu’ yazarlardan ayrılır, onların çok üstüne çıkar.

Değerli bir şair, büyük bir hikâyeci ve romancı olan Tanpınar derin görüşlerle dolu denemeler de yazmıştır. *Beş Şehir*, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Üzerine Makaleler ve Yaşadığım Gibi adlı kitaplarında sanatkar Tanpınar'ın yanı sıra çok okumuş, çok düşünmüş bir fikir adamını da buluruz. Üstatları olan Yahya Kemal ve Ahmet Haşim fikre büyük önem vermemişlerdir. Tanpınar'ın sanat eserlerinde bile fikir, arka planda insan hayatını gizliden gizliye idare eden esrarlı kâinat gibi derinleşir.

Valéry, "Sanat eserinde fikir, meyvenin içindeki besleyici gıda gibi erimiş olmalıdır," der. Tanpınar'ın şiirleri, hikâyeleri, romanları bu prensibe tamamıyla uygundur. Okuyucu onları okurken bir masal âlemine girmiş gibi büyülenir. Hikâyelerinde görüldüğü üzere Tanpınar, rüya ve masala büyük ehemmiyet verir. Modern psikoloji, rüya ve mitlerde derin sembolik anlamlar bulmuştur. Fakat onlar aynı zamanda güzeldirler. Güzellik kâinatın altın anahtarıdır. Tanpınar'ı okurken bunu derinden hissederiz.

Tanpınar'ı onun istediği gibi, dura dura, içlerine sindire sindire okuyanlar, onu sevecekler, yalnız ona karşı değil, bütün sâna, insana ve kâinata başka bir gözle bakacaklar, kendilerini ebediyete götüren esrarlı ışıklarla dolu bir yolda bulacaklardır.